

Логвінова М.В. Правові наслідки позбавлення батьківських прав// Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: Матеріали X регіональної науково-практичної конференції (5-6 лютого 2004 р.). – Львів: Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2004. – С.285-288.

Правові наслідки позбавлення батьківських прав

Логвінова М.В.

Юридичний інститут

Прикарпатського університету ім.В.Стефаника

10 січня 2002 року був прийнятий новий Сімейний кодекс України (далі – СК України) [2], який вніс багато новел в правове регулювання позбавлення батьківських прав в Україні. У зв'язку з цим виникає необхідність проведення ґрунтовного теоретичного аналізу нових положень СК України, якими врегульоване настання правових наслідків у разі позбавлення батьків (усиновлювачів) батьківських прав.

Теоретичною основою для проведення правової характеристики наслідків позбавлення батьківських прав стали розробки таких знаних науковців, як Г.Белякова, О.Казанцева, Л.Короткова, О.Косенко, В.Леженін, Г.Матвєєв, В.Мироненко, З.Ромовська та інших. Адже більшість правових ідей, науково обґрунтованих висновків вказаних вчених були покладені в основу прийнятого СК України.

Проте недивлячись на той факт, що новим СК України чітко передбачені правові наслідки позбавлення батьківських прав, дане питання залишається актуальним як з наукової, так і з практичної точки зору. Актуальним воно залишається насамперед з огляду на інтереси дітей, батьки яких позбавлені батьківських прав. СК України встановлює конкретні правові наслідки позбавлення

батьківських прав для батьків, але залишає відкритим питання щодо правових наслідків позбавлення батьківських прав дітей, батьки яких зазнали впливу цієї сімейно-правової санкції.

Так, згідно з ст.166 СК України особа, позбавлена батьківських прав: 1) втрачає особисті немайнові права щодо дитини та звільняється від обов'язків щодо її виховання. Наприклад, ст.219 СК України передбачає, що усиновлення дитини провадиться без згоди батьків, якщо вони позбавлені батьківських прав щодо дитини, яка усиновлюється; 2) перестає бути законним представником дитини; 3) втрачає права на пільги та державну допомогу, що надаються сім'ям з дітьми; 4) не може бути усиновлювачем, опікуном та піклувальником; 5) не може одержувати в майбутньому тих майнових прав, пов'язаних із батьківством, які вона могла б мати у разі своєї непрацездатності (право на утримання від дитини, право на пенсію та відшкодування шкоди у разі втрати годувальника, право на спадкування). Зокрема, згідно з ст.204 СК України дочка, син можуть бути звільнені судом від обов'язку утримувати матір, батька та обов'язку брати участь у додаткових витратах, якщо буде встановлено, що мати, батько ухилялися від виконання своїх батьківських обов'язків. Ч.3 ст.1255 ЦК України [3] передбачає, що не мають права на спадкування за законом батьки після дитини, щодо якої вони були позбавлені батьківських прав та їхні права не були поновлені на час відкриття спадщини. Однак батьки, позбавлені батьківських прав, не втрачають ні право на спадкування, ні права на відшкодування шкоди, якщо є утриманцями своїх дітей, оскільки в даному випадку їх право засновано не на факті кровного споріднення з дітьми, а на факті перебування на утриманні дітей, щодо яких вони були позбавлені батьківських прав; 6) втрачає інші права, засновані на спорідненості з дитиною.

Отже, батьки, позбавлені батьківських прав, втрачають всі права, засновані на факті спорідненості з дитиною, щодо якої вони були позбавлені батьківських прав [5, с.221]. В принципі таке твердження вірне, але, як зауважує О.Казанцева, воно не повністю відображає наслідки цього акту. Неточним, на її погляд, є і твердження, що “позбавлення батьківських прав тягне за собою припинення правовідносин між батьками та дитиною” [9, с.113-114]. З.Ромовська також наголошує на тому, що

правовий зв'язок батька з дитиною повністю не поривається. Застосування санкції ст.164 СК України не може бути підставою для позбавлення батьківства (розірвання біологічного зв'язку батька з дитиною). Позбавлення батьківських прав тільки змінює характер батьківського правовідношення, але не припиняє його. А зміна характеру батьківського правовідношення як засіб захисту прав та інтересів дітей полягає в заміні способів здійснення особистих і майнових прав та обов'язків, а також в позбавленні прав та обов'язків особистого немайнового характеру чи обмеження їх обсягу [15, с.119-120].

На підтримку тверджень О.Казанцевої та З.Ромовської можна послатися на ст.168 СК України. Зокрема, ст.168 закріплює право мати, батька, позбавлених батьківських прав, на звернення до суду з заявою про надання їм права на побачення з дитиною. При цьому слід наголосити, що мова йде тільки про побачення з дитиною, але аж ніяк про її виховання, право на яке батьки втратили.

Суд може дозволити разові, періодичні побачення з дитиною, якщо це не завдасть шкоди її життю, здоров'ю та моральному вихованню, за умови присутності іншої особи. При цьому сімейне законодавство не конкретизує, в присутності якої особи повинні проводитися такі побачення: чи такою особою може бути представник органу опіки та піклування, чи другий з батьків, хто не позбавлений батьківських прав, чи піклувальник дитини. На наш погляд, на побаченнях батьків, позбавлених батьківських прав, з дитиною, найбільш оптимальним варіантом буде присутність представника органу опіки та піклування. Адже згідно з ч.13 ст.24 Закону України від 26 квітня 2001 року "Про охорону дитинства" [4] контроль за умовами виховання і проживання дітей, позбавлених батьківського піклування, в сім'ях піклувальників, усиновлювачів, у дитячих будинках сімейного типу, в прийомних сім'ях покладається на органи опіки та піклування.

Отже, не доцільно допускати повного відчуження дитини від батьків, позбавлених батьківських прав. За законом вони не можуть визначати долю дитини, але й не можна позбавляти їх можливості цікавитися здобутками дитини, слідкувати за її розвитком, так само як і не можна відривати від них дитину, яка, можливо, продовжує їх любити. Тобто не варто після позбавлення батьківських прав вимагати

від батьків тільки матеріального утримання дитини (ч.2 ст.166 СК України); такі майнові обов'язки варто пов'язувати з певними особистими відносинами між батьками і дитиною. Саме тому ст.168 СК України передбачає право мати, батька, позбавлених батьківських прав на побачення з дитиною.

Ще одним аргументом на підтвердження того факту, що позбавлення батьківських прав не припиняє батьківського правовідношення, є те, що у Книзі реєстрації народжень органу реєстрації актів цивільного стану незмінним залишається запис, за яким позбавлена батьківських прав особа була зареєстрована в якості батька (матері) дитини. Тобто батьки в будь-якому випадку залишаються, нехай тільки біологічними, проте батьками. Крім того, законодавець надає батькам, позбавленим батьківських прав, можливість поновлення в майбутньому їх прав.

Ч.2 ст.166 СК України передбачає, що особа, позбавлена батьківських прав, не звільняється від обов'язку щодо утримання дитини. Одночасно з позбавленням батьківських прав суд може на вимогу позивача або за власною ініціативою вирішити питання про стягнення аліментів на дитину (ч.2 ст.166 СК України).

Дана позиція законодавця обґрунтовується С.Братусем наступним чином. Позбавлення батьківських прав є санкцією за порушення батьками своїх обов'язків. Примус батьків, позбавлених таких прав, до виконання батьківських обов'язків, пов'язаних з вихованням дітей, неможливий, оскільки ці обов'язки носять особистий характер. Для здійснення таких обов'язків треба мати права – юридично забезпечену можливість певної свободи дій у здійсненні виховних заходів. “Але оскільки таке право є засобом здійснення обов'язку, а обов'язок не виконується, санкція за порушення обов'язку полягає в позбавленні особистих батьківських прав із збереженням за батьками майнового обов'язку по утриманню дітей” [6, с.96-97].

Г.Матвеев, в свою чергу, зауважує, що відповідальність батьків за правопорушення не можна змішувати з обов'язком батьків утримувати (аліментувати) своїх дітей: “вчинення сімейного делікту (викликана ним санкція) викликає громадський осуд винного правопорушника, а обов'язок утримувати дітей є “природним реквізитом” батьківського обов'язку” [11, с.154-155]. При цьому вчений наголошує, що за порушення даного обов'язку сімейно-правова санкція не

встановлена, якщо не брати до уваги те, що батьки можуть бути позбавлені права на отримання аліментів від дітей, коли мати, батько ухилялися від виконання своїх батьківських обов'язків (ст.202, 204 СК України). Відповідна санкція передбачена кримінальним законом за злісне ухилення від сплати аліментів на утримання дітей (ст.164 КК України [1]). В цьому випадку, як вже наголошувалося, “кримінально-правова санкція ніби переступає сімейно-правову і опиняється вже за межами сімейно-правової відповідальності” [11, с.155].

Аліменти з батьків, позбавлених батьківських прав, стягуються на користь особи, якій передається на виховання дитина. При цьому якщо дитина до вирішення питання про позбавлення батьківських прав вже перебувала в дитячій установі, аліменти, які стягуються з батьків, перераховуються на рахунок цих установ, де вираховуються окремо по кожній дитині.

При позбавленні батьківських прав обидвох батьків або одного з них, коли передача дитини другому з батьків неможлива, аліменти підлягають стягненню не органу опіки та піклування, якому в таких випадках передається дитина (ч.5 ст.167 СК України), а за рішенням суду перераховуються на особистий рахунок дитини у відділенні Державного ощадного банку України (ч.3 ст.193 СК України).

На осіб, позбавлених батьківських прав, поширюється також обов'язок брати участь в додаткових витратах на дитину, що викликані особливими обставинами (розвитком здібностей дитини, її хворобою, каліцтвом тощо) (ст.185 СК України).

Згідно з ч.4 ст.17 Закону України “Про охорону дитинства” суд у разі позбавлення батьків батьківських прав одночасно накладає заборону на відчуження майна та житла дітей, про що повідомляє нотаріальну контору за місцем знаходження майна та житла.

В ч.1 ст.167 СК України зазначено, якщо дитина проживала з тим із батьків, хто позбавлений батьківських прав, суд вирішує питання про можливість їхнього подальшого проживання в одному житловому приміщенні. Суд може постановити рішення про виселення того з батьків, хто позбавлений батьківських прав, з житлового приміщення, у якому він проживає з дитиною, якщо буде встановлено,

що він має інше житло, у яке може поселитися, або постановити рішення про примусовий поділ житла чи його примусовий обмін (ч.2 ст.167 СК України).

Згідно з ч.1 ст.114 ЖК України [7] громадян, позбавлених батьківських прав, якщо вони проживають спільно з дітьми, відносно яких позбавлені батьківських прав, **може бути виселено з наданням іншого житлового приміщення** (*виділено мною – Л.М.*). У проекті ЖК України від 30 листопада 2000 року сказано, що **без надання іншого житла може бути виселено** із житла за рішенням суду осіб, позбавлених батьківських прав, якщо їх спільне проживання з дітьми, стосовно яких вони позбавлені батьківських прав, визнано неможливим (ч.2 ст.56). При цьому слід наголосити, що виселення не є додатковою санкцією по відношенню до батьків, позбавлених батьківських прав.

Оскільки для виселення позбавленої батьківських прав особи не вимагається жодних попередніх умов, питання про виселення, на думку деяких науковців, повинно вирішуватися одночасно з вимогою про позбавлення батьківських прав [10, с.76; 15, с.91-92]. Згідно з п.18 постанови Пленуму ВСУ № 2 “Про деякі питання, що виникли в практиці застосування судами Житлового кодексу Української РСР” від 12 квітня 1985 року зі змінами, внесеними постановами Пленуму від 10 березня 1989 року № 2, від 25 грудня 1992 року № 13, від 25 травня 1998 року № 15 [14], позов про виселення особи, позбавленої батьківських прав, сумісне проживання якої з своїми дітьми неможливе, суд вправі розглянути як в окремому провадженні, так і в провадженні про позбавлення її батьківських прав щодо цих дітей.

Для задоволення вимог про виселення в кожному конкретному випадку необхідно встановити неможливість спільного проживання батька і дитини. Безперечно, що важко уявити спільне проживання дитини з батьком, який жорстоко поводить з дитиною або є хронічним алкоголіком (наркоманом). Спільне проживання дитини і батька в таких випадках виключається. Та все ж таки на практиці допускається спільне проживання батька з дитиною, щодо якої він позбавлений батьківських прав, з врахуванням конкретних обставин справи (наприклад, батько позбавлений батьківських прав внаслідок ухилення від

виконання своїх обов'язків по вихованню дитини, але жодних неправомірних дій щодо дитини не вчиняв, а планіровка житла дозволяє ізолювати його від дитини).

Щодо захисту житлових прав неповнолітньої дитини, позбавленої батьківського піклування внаслідок позбавлення батьків батьківських прав, то слід наголосити, що дитина, яка була передана родичам, мачусі, вітчиму, органів опіки та піклування, зберігає право на проживання у житловому приміщенні, в якому вона проживала, і може у будь-який час повернутися до нього (ч.6 ст.167 СК України). В п.3 ч.3 ст.71 ЖК України вказано: дитина, поміщена в дитячій заклад, до родичів, опікуна чи піклувальника, зберігає право на жиле приміщення протягом усього часу їх перебування в цьому закладі, у родичів, опікуна чи піклувальника, якщо в будинку, квартирі (їх частині) залишилися проживати інші члени сім'ї. У випадку, якщо з будинку, квартири (їх частини) вибула дитина і членів її сім'ї не залишилося, це житло може бути надано за договором оренди іншому громадянину до закінчення строку перебування дитини у дитячому закладі або до досягнення нею повноліття і повернення з дитячої установи, від родичів, опікуна чи піклувальника.

Отже, як бачимо, за дитиною залишається право користування житловим приміщенням. У випадку, коли в такому житловому приміщенні залишився проживати батько (у випадку поміщення дитини у відповідний заклад), він не має право розпоряджатися приміщенням без попередньої згоди на це органів опіки та піклування. Так, він не має право вселяти будь-кого в зайняте приміщення (за винятком неповнолітніх дітей, стосовно яких він не позбавлений батьківських прав), здавати приміщення в піднайом, здійснювати обмін приміщення тощо. Такі дії за відсутності дозволу органів опіки та піклування визнаються недійсними.

До тепер мова йшла про правові наслідки позбавлення батьківських прав для батьків. Та слід звернути увагу й на правові наслідки позбавлення батьківських прав відносно дитини. Так, в результаті аналізу норм чинного законодавства, можна зробити висновок, що за дитиною зберігається право спадкування за законом у випадку смерті її батька чи матері, позбавлених батьківських прав. Зберігається право на отримання обов'язкової частки і в тих випадках, коли позбавлена батьківських прав особа залишила заповіт з порушенням прав дитини на

обов'язкову частку. Зберігається також більшість майнових прав дитини (право на житло, майно). При цьому в даному контексті слід наголосити на необхідності чіткої регламентації (так як це встановлено в ст.166 СК України) правових наслідків, які настають для дитини, батьки якої позбавлені батьківських прав.

Позбавлення батьківських прав як захід сімейно-правової відповідальності відбувається без встановлення строку. Тобто позбавлення батьківських прав є безстроковою сімейно-правовою санкцією. Не дивлячись на те, що батьківські права тривають лише до досягнення дітьми повноліття, дія даної санкції не припиняється. Це означає, що негативні наслідки протиправної поведінки батьків триватимуть до тих пір, поки батьки не будуть поновлені судом в батьківських правах. При їх непоновленні до повноліття дитини, негативні правові наслідки тривають пожиттєво.

Тому на наш погляд, ч.1 ст.169 СК України доцільно доповнити встановленням строку, після закінчення якого батьки мають право звертатися в суд з позовом про поновлення батьківських прав. Так, ч.1 ст.169 СК України звучала б наступним чином: “Мати, батько, позбавлені батьківських прав, після спливу одного року з дня прийняття рішення суду про позбавлення батьківських прав мають право на звернення до суду з позовом про поновлення батьківських прав”.

Чому саме один рік? Хоча б тому, що це достатній час, впродовж якого особа, позбавлена батьківських прав, має можливість переосмислити свою поведінку. Крім того, цього часу достатньо не тільки для переосмислення своєї поведінки, але й для вжиття необхідних заходів для її виправлення. Наприклад, якщо підставою для позбавлення батьківських прав були хронічний алкоголізм або наркоманія батьків, то за рік таку людину можна вилікувати [12, с.12]. Можна спостерігати й таку картину, коли мати, батько, позбавлені батьківських прав, мають за рішенням суду право на побачення з дитиною і впродовж таких зустрічей вони щиро переймаються своєю негідною поведінкою в минулому. Крім того, вони відкривають банківські рахунки на ім'я дитини, періодично здійснюють перерахунок відповідних коштів на утримання дитини.

Відповідно до цього положення, слід передбачити правило, яке б забороняло в цей термін передавати дітей на усиновлення. Адже, відомо, що особисті та майнові права та обов'язки між батьками та дитиною, а також між нею та іншими її родичами за походженням остаточно припиняються тільки з моменту здійснення усиновлення. Хоча при усиновленні дитини однією особою ці права та обов'язки можуть бути збережені за бажанням матері, якщо усиновлювачем є чоловік, або за бажанням батька, якщо усиновлювачем є жінка (ч.1 ст.232 СК України).

На жаль, в СК України відсутня норма, яка б встановлювала відповідний термін, впродовж якого дитина, батьки якої були позбавлені батьківських прав, не може бути усиновлена. Адже наявність в законодавстві такого положення дає батькам, які позбавлені батьківських прав, шанс виправитися і повернути дитину до батьківської домівки. Виходить так, що наше законодавство позбавляє батьків такого шансу. Хоча ч.2 ст.219 СК України (усиновлення дитини без згоди батьків) передбачає, що усиновлення дитини може бути проведено без згоди повнолітніх батьків, якщо судом буде встановлено, що вони, не проживаючи з дитиною понад 6 місяців без поважних причин, не проявляють щодо неї батьківської турботи та піклування, не виховують та не утримують її.

Позиція законодавця в останньому випадку незрозуміла і суперечлива відносно положення ст.164 СК України. Адже перераховані в ч.2 ст.219 СК України умови, за яких не вимагається згоди на усиновлення повнолітніх батьків, підпадають під дію ч.ч.1, 2 ст.164 СК України. Тобто за таких обставин суд повинен прийняти рішення про позбавлення батьків батьківських прав. А згідно з п.4 ч.1 ст.219 СК України усиновлення дитини провадиться без згоди батьків, якщо вони позбавлені батьківських прав щодо дитини, яка усиновлюється. З усього вищесказаного виходить, що законодавець в СК України закріпив по суті дві однакові норми.

Отже, на наш погляд, в СК України необхідно передбачити норму, яка б чітко регулювала дану ситуацію. Так, після ст.209 СК України (усиновлення дитини, яку не забрали з пологового будинку або яка була знайдена) слід доповнити ст.209¹ – усиновлення дитини, батьки якої позбавлені батьківських прав, наступного змісту: “Усиновлення дитини у випадку позбавлення її батьків (одного з них) батьківських

прав провадиться після спливу одного року з дня прийняття рішення суду про позбавлення батьків (одного з них) батьківських прав”.

Новелою в СК України є поява ст.242, якою врегульовано питання щодо позбавлення батьківських прав усиновлювача. Питання про позбавлення усиновлювачів батьківських прав було дискусійним як під час розробки проекту СК України, так і після його прийняття.

Відомо, що в усиновлювачів батьківські права та обов'язки виникають внаслідок усиновлення, а не походження від них дітей, тому у випадках ухилення усиновлювачів від виконання цих обов'язків або зловживання цими правами за логікою речей буде порушуватись питання про скасування усиновлення, а не про позбавлення батьківських прав (п.31 постанови Пленуму ВСУ від 12 червня 1998 року).

Та на підставі порівняння позбавлення батьківських прав та скасування усиновлення з точки зору інтересів дитини розробниками СК України було запропоновано новий підхід до даної проблеми. Так, критеріями, на основі яких позбавлення усиновлювачів батьківських прав здобуло перевагу, як наголошує З.Ромовська [16, с.68-69], були наступні: 1) у разі позбавлення батьківських прав є можливість їх відновлення. Сподівання на те, що суд скасує усиновлення, а потім знову постановить рішення про усиновлення, марне, адже, такої можливості закон не допускає; 2) у разі позбавлення батьківських прав дитина може бути залишена у квартирі усиновлювача, а він сам виселений з неї. При скасуванні усиновлення такий наслідок неможливий. Проте в даному випадку слід наголосити на необхідності врегулювання в СК України питання про право суду при позбавленні усиновлювача батьківських прав вирішувати питання щодо спільного проживання дитини з таким усиновлювачем, оскільки СК України встановлює, що у разі позбавлення усиновлювача батьківських прав настають наслідки, встановлені ст.166 СК України, але при цьому законодавець нічого не зазначає про застосування до випадків позбавлення усиновлювачів батьківських прав положень ст.167 СК України [8, с.15]; 3) позбавлення батьківських прав не виключає дитину з числа спадкоємців за законом. Скасування усиновлення цього не передбачає; 4)

позбавлення батьківських прав не розриває правового зв'язку між усиновлювачем і дитиною. Але такий зв'язок припиняється у разі скасування усиновлення. Тому з усиновлювача, позбавленого батьківських прав, аліменти будуть стягуватися у всіх випадках; 5) при позбавленні батьківських прав дитина залишається у родинному середовищі усиновлювача, а, отже, має шанс на піклування з боку “законних” діда (баби) та на аліменти від них. При скасуванні усиновлення дитина, як правило, повертається в нікуди.

Відповідно до цих аргументів ст.242 СК України передбачає позбавлення усиновлювача батьківських прав, якими він був наділений відповідно до закону. Так, якщо усиновлювач був записаний матір'ю, батьком усиновленої ним дитини, він може бути позбавлений батьківських прав за наявності підстав, встановлених у ст.164 СК України.

Проте не всі науковці підтримують ідею застосування до усиновлювачів сімейно-правової санкції у вигляді позбавлення батьківських прав. Так, Л.Зілковська стверджує, що до усиновлювача не можна застосовувати такий вид сімейної відповідальності, як позбавлення батьківських прав, оскільки встановлені СК України підстави для застосування такої санкції можна характеризувати як здійснення дій, що порушують інтереси усиновленого, що в свою чергу є підставою для скасування усиновлення [8, с.3-4].

На наш погляд, застосування до усиновлювача заходу сімейно-правової відповідальності у вигляді позбавлення батьківських прав виправдане одним єдиним критерієм – правовий статус усиновлювача прирівнений до правового статусу рідних батьків (ст.ст.207, 227, 228, 229-233 СК України).

У разі позбавлення усиновлювача батьківських прав настають наслідки, встановлені ст.166 СК України. При цьому слід звернути увагу на наявність протиріччя норм СК України. Адже згідно з ст.166 СК України особа, позбавлена батьківських прав, не може бути усиновлювачем, опікуном та піклувальником. У випадку позбавлення усиновлювача батьківських прав, така особа все одно залишається усиновлювачем. З огляду на зазначене ст.166 СК України необхідно

доповнити нормою, яка б уточнювала правові наслідки позбавлення батьківських прав усиновлювачів.

У разі смерті усиновлювача, позбавленого батьківських прав, дитина одержує право на спадкування на загальних підставах.

Ч.3 ст.242 СК України наголошує, що батьківські права усиновлювача можуть бути поновлені відповідно до положень ст.169 СК України.

Отже, позбавлення усиновлювача батьківських прав розглядається і як міра захисту для усиновленого (з метою попередження порушення прав дитини), і як міра відповідальності для усиновлювача (позбавлення права бути усиновлювачем, опікуном, піклувальником).

Таким чином, в результаті проведеного аналізу, передбачених ст.166 СК України, правових наслідків позбавлення батьківських прав, вважаємо за доцільне:

□ *передбачити в СК України норму, яка б чітко встановлювала конкретні правові наслідки, які настають для дитини, батьки якої позбавлені батьківських прав;*

□ *частину першу статті 169 СК України викласти в новій редакції наступного змісту: “Мати, батько, позбавлені батьківських прав, після спливу одного року з дня прийняття рішення суду про позбавлення батьківських прав мають право на звернення до суду з позовом про поновлення батьківських прав”;*

□ *частину шосту статті 169 СК України викласти в новій редакції наступного змісту: “Поновлення батьківських прав можливе тільки за згодою дитини, яка досягла чотирнадцяти років”, у зв’язку з цим частину шосту вважати частиною сьомою;*

□ *доповнити СК України статтею 209¹ такого змісту:*

“Стаття 209¹. Усиновлення дитини, батьки якої позбавлені батьківських прав

Усиновлення дитини у випадку позбавлення її батьків (одного з них) батьківських прав провадиться після спливу одного року з дня прийняття рішення суду про позбавлення батьків (одного з них) батьківських прав”;

□ *врегулювати в СК України питання про право суду при позбавленні усиновлювача батьківських прав вирішувати питання щодо спільного проживання*

дитини з таким усиновлювачем. Таким чином, в частині другій статті 242 після слів “настають наслідки” слова “встановлені статтею 166 цього Кодексу” слід замінити словами наступного змісту: “встановлені статтями 166, крім пункту четвертого частини першої, 167 цього Кодексу”, далі по тексту;

□ доповнити СК України нормою, яка б уточнювала правові наслідки позбавлення батьківських прав усиновлювачів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року. – К.: Юрінком Інтер, 2001. – 240 с.
2. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 року. – К.: “Атіка”, 2002. – 80 с.
3. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року. – К.: “Атіка”, 2003. – 416 с.
4. Про охорону дитинства: Закон України від 26 квітня 2001 року // Урядовий кур’єр. – Орієнтир. – 6 червня 2001 року. – № 98.
5. Белякова А.М., Ворожейкин Е.М. Советское семейное право: Учебник. – М.: “Юрид. лит.”, 1974. – 303 с.
6. Братусь С.Н. Юридическая ответственность и законность. – М.: “Юридическая литература”, 1976. – 216 с.
7. Житлове законодавство України / Упоряд.: М.І. Мельник, М.І.Хавронюк. – К.: А.С.К., 1998. – 495 с.
8. Зілковська Л.М. Правове регулювання усиновлення в Україні: Автореф. дис. канд. юрид. наук. – К., 2002. – 20 с.
9. Казанцева А.Е. Обязанности и права родителей (замещающих их лиц) по воспитанию детей и ответственность за их нарушение. – Томск, 1987.
10. Косенко А.Е. Некоторые вопросы лишения родительских прав. – В кн.: Новая Конституция СССР и проблемы правоведения. – Томск, 1980.
11. Матвеев Г.К. Советское семейное право: Учебник. – М.: “Юридическая литература”, 1985. – 208 с.
12. Олійник О. Консультаційний пункт для наркоманів // Урядовий кур’єр. – 15 лютого 2003 року. – № 30.

13. Пергамент А.И., Кузнецова И.М. Вопросы семейного права // Комментарий судебной практики за 1986 год / Под ред. А.И.Пергамент. – М.: «Юридическая литература», 1988.
14. Постанови Пленуму Верховного суду України в цивільних справах: Станом на 1 травня 1999 року/ Відп.ред. П.І.Шевчук. – К.: Юрінком Інтер, 1999. – 238 с.
15. Ромовская З.В. Защита в советском семейном праве. – Львов: “Вища школа”, 1985. – 180 с.
16. Ромовська З.В. Сімейний кодекс України: погляд в майбутнє// Право України. – 2001. – №2. – С.63-69.

Ключові слова: правові наслідки позбавлення батьківських прав, сімейно-правова санкція, сімейно-правова відповідальність, усиновлення, усиновлювач, позбавлення усиновлювача батьківських прав.

Логвінова М.В. Правові наслідки позбавлення батьківських прав

В доповіді на підставі нового Сімейного кодексу України та чинного сімейного законодавства детально аналізуються наслідки позбавлення батьків та усиновлювачів батьківських прав. Сформульовано рекомендації, спрямовані на вдосконалення нормативного регулювання правових наслідків позбавлення батьківських прав.

Logvinova M. The legal effects of parents rights deprivation

In this report consequences of deprivation of parents's and adopters's parents rights has been analised based on Ukraine's new Family Code and active family legislation.

Recommendations for legal regulation's improvement of legal effects of parents rights deprivation has been formed.